

7. Міжнародне співробітництво у плануванні та розвитку „Компанія ПАДКО Україна” // [www / tariffreform.padco.kiev.ua](http://www/tariffreform.padco.kiev.ua)
8. Надточій Б. Платоспроможність пенсійного фонду // Фінанси України.- 2005.- № 12.-С.60-70.
9. Налоги и налогообложение / Под ред. М.Романовского , О.Врублевской – СПб, 2000. - 528 с.
10. Пазюк О., Пономарьова О. Проблеми безробіття в Україні // Україна: аспекти праці.- 2004.- №2.- С.3-10.
11. Проект Закону України „Про єдиний соціальний внесок” // www.rada.gov.ua/8080/pls/zweb/webproc6_current?id=&pid069=5
12. Сайт Верховної Ради України // www.rada.gov.ua
13. Сайт Міністерства праці та соціальної політики України // www.minpraci.gov.ua
14. Фильев В.И. Социальное страхование в России и зарубежных странах: Практическое пособие. – М.: Интел-Синтез, 1997.– 176с.
15. Юрій С.І., Шаварина М.П., Шаманська Н.В. Соціальне страхування. - К.: Кондор, 2004. - 462 с.

А.В.Ластівка, к.е.н., А.О.Труфен,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Чернівці

Реформування освіти: фінансовий аспект

У статті розглядається поняття «бюджет», «бюджетування», «бюджетне фінансування» їх співвідношення та основні умови, що забезпечують ефективність бюджетного планування в вищих навчальних закладах.

The concept of budget, budgeting and budget financing, interrelations and main terms providing efficiency of budget planning at higher educational enterprises are considered in the article.

Системи вищої освіти у світі визначається великою різноманітністю. Проте можна відокремити дві основні категорії: державні системи, коли вищі навчальні заклади забезпечуються та фінансуються державою; змішані системи з різною роллю державного та приватного секторів.

На розвиток освіти в Україні спрямовуються значні матеріальні і фінансові ресурси. Головним джерелом фінансування видатків на освіту є державний і місцевий бюджети. Частка видатків на освіту у зведеному бюджеті України, починаючи з 1992 по 2005 рік постійно збільшувалась (з 1,4% в 1992 році до 5,6% в 2005 році). Фінансування освіти за рахунок цих коштів є явно недостатнім, оскільки в більшості країн світу сума цих видатків є в декілька разів більша.

У ринкових умовах установи освіти перестають визнавати себе замкнутими системами, що реалізують свої цілі за рахунок коштів держави або її фінансової підтримки. Для активізації розвитку вищих навчальних закладів поліпшенню її якості необхідно поступово збільшувати обсяг видатків на вищу освіту. В умовах обмежених фінансових ресурсів держави – фінансування установ освіти потребує відмови від застарілих

моделей фінансування та розробки нових засад з урахуванням соціального значення та рівня капіталізації доходів. Управління сучасним вищим навчальним закладом повинно бути орієнтовано на ефективне досягнення поточної фінансової мети.

Важливим елементом фінансування менеджменту вищих навчальних закладів є: стратегічне і тактичне планування доходів і видатків з формалізацією результату цього процесу у вигляді кошторису доходів і видатків; мобілізація та розподіл фінансових ресурсів; бухгалтерський облік виконання кошторису.

Дослідженню питань обліку у бюджетних організаціях України присвячені праці: В.В.Бочарова, О.Герасименко, О.С.Даневича, Р.Джоги, Б.Дука, С.Ковтуна, С.Колесникова, С.Свірка, Т.В.Сизова, В.Е.Хруцкий, С.І.Юрій та інших.

Не зважаючи на розробку питань обліку, недостатньо уваги приділяється розв'язанню проблем взаємоузгодженості понятійного апарату, що лежить в основі побудови обліку доходів і видатків у вищих навчальних закладах.

Метою цієї статті є визначення змістовних характеристик таких економічних дефініцій, як «бюджет», «бюджетування» та «бюджетне фінансування освіти» в умовах зміни економічних явищ і процесів, викликаних ринковим реформуванням.

Основою сучасного розуміння суспільного прогресу є нове бачення освіти та громадської свідомості як важливих складових сталого розвитку у цій сфері. Реформування освіти – одне із головних завдань сучасної України. Становлення освіти в Україні в умовах ринкових відносин та інтеграції пов'язано з необхідністю змін у професійній структурі зайнятого населення, у підвищенні рівня їх підготовки.

Конституція України декларує безоплатні освітні послуги, але навіть розвинені держави не можуть дозволити собі цього. Тому виникає протиріччя між потребами населення в освітніх послугах і неможливістю забезпечити ці потреби за умови існування сучасного порядку фінансування галузі освіти.

На відміну від інших галузей економіки, де науково-технічний прогрес відносно здешевлює послуги, прогрес освіти супроводжується їхнім подорожчанням. Тому, якщо суспільство намагається забезпечити своїх громадян якісною системою освіти, це потребує постійного збільшення видатків на цю сферу, в тому числі на оплату праці.

Система фінансування освіти має будуватися на принципах солідарності та суверенітету індивіда. Індивід має вирішувати, яка освіта йому потрібна, і скільки коштів необхідно витратити на освіту. Під час реформування системи освіти необхідно звернути увагу на методи та форми фінансування цієї сфери.

На сучасному етапі переважною формою фінансування освіти

залишаються державні ресурси. Бюджетне фінансування – надане в безповоротному порядку грошове забезпечення, виділення грошових коштів із державного (місцевого) бюджету на видатки, пов'язані з виконанням державних замовлень, державних програм, утримання державних організацій. Здійснюється у формі виділення коштів (грошових асигнувань) за певним призначенням для досягнення загальнодержавних цілей або покриття видатків галузей, установ, які перебувають на повному або частковому державному забезпеченні [1, с.17]. Причому це характерно не тільки для країн перехідного періоду, які відходять від системи гарантування державної безкоштовної освіти. Співвідношення між державними та приватними джерелами фінансування освіти в різних країнах світу значною мірою варіює, але все ж таки можна простежити тенденцію: величина приватних джерел менша в розвинених країнах, ніж в країнах із середніми та особливо – в країнах з низькими доходами.

Механізм державного фінансування освіти можна охарактеризувати в такій послідовності:

- методи, форми та формули розподілу ресурсів;
- розподіл відповідальності між загальнодержавним і місцевими бюджетами фінансування;
- права суб'єктів на розпорядження фінансовими ресурсами;
- форми відповідальності суб'єктів за результати своєї діяльності.

Методи фінансування державою закладів освіти можуть розрізнятися залежно від того, з яких принципів позицій здійснюється фінансування. Перш за все у вигляді асигнувань, які доцільно було б здійснювати на конкурсній основі. Процедура складання бюджету і виділення коштів відбувається на основі встановлених нормативів для навчальних закладів (на заробітну плату, утримання, тощо). Фінансування виступає важливим інструментом менеджменту освіти. Фінансування навчальних закладів охоплює встановлення пріоритетів чи бажаних результатів; стимулює скорочення видатків на навчання і підвищують їхню гнучкість. Оскільки фінансування включає механізми для виміру результатів, то вони тим самим пов'язують фінансування з досягнутими результатами. Такий підхід ґрунтується на усвідомленні надзвичайно важливого значення освіти для забезпечення сталого розвитку суспільства, наголошує на необхідності налагодження економічного механізму освіти, орієнтованого на досягнення важливих соціально-економічних цілей.

Фінансування освіти як інвестицій або як інструменту менеджменту є більш прогресивним і орієнтованим на якість та ефективність освітньої діяльності. Водночас воно потребує і солідної менеджерської компетентності від управлінців.

Створення сприятливих умов для ефективного розвитку освіти вимагає змін у галузі фінансового управління вищими навчальними закладами, оскільки оцінка управлінських рішень, в тому числі

фінансових, залежить від багатьох чинників, а саме: нестачі ресурсів для фінансування поточної і перспективної діяльності, відсутність злагодженої системи управління фінансовими ресурсами та економічної системи, в межах якої здійснюються управлінські рішення. В таких умовах важливим є розробка і впровадження сучасних управлінських технологій (від методичного забезпечення до системи організаційно-розпорядчої документації) і програмного забезпечення з їх автоматизації, оскільки вони є важливим ресурсом для прийняття рішень.

Сьогодення України, сповнене різноманітними труднощами, є часом складних пошуків, основним з яких є злагоджений механізм фінансової доктрини держави. Така доктрина сприятиме забезпеченню реалізації ефективної моделі формування доходів і видатків різних рівнів бюджетів, яка створюватиме оптимальний фіскальний та стимулюючий ефект, усуватиме диспропорції бюджетної забезпеченості та знижуватиме напругу фіскальних відносин. Через бюджет майже всі держави світу зосереджують фінансові ресурси на весь спектр економічного та соціального розвитку.

Впровадження сучасних управлінських технологій потребує визначеності економічних понять і категорій, які використовуються в системі бухгалтерського обліку. Вирішення цього питання почнемо з розгляду власне поняття бюджету (табл. 1).

Таблиця 1.

Визначення терміна «бюджет»

Автор та назва літературного джерела	Дефініція
1	2
Економічна енциклопедія. – К.: Академія, 2000. – Т. I [1, с.119].	Бюджет – прийнята таблиця, відомість доходів і видатків економічного суб'єкта за певний період часу, що має офіційну силу. Основний інструмент перевірки збалансованості та відповідності надходжень і видатків економічних ресурсів.
Бочаров В.В. Коммерческое бюджетирование. Финансовые ресурсы. Системы управления финансами. Виды бюджетов. – СПб.: Питер, 2003 [2, с.251].	Бюджет – це кількісне вираження централізовано встановлених показників плану бюджетної установи на певний період із використання капітальних, фінансових ресурсів, залученню джерел фінансування поточної та інвестиційної діяльності, доходам і видаткам.

Продовження табл. 1

1	2
Charles Woeltel: Encyclopedia of Banking Finance // http://www.Finance/Cussian/2/273.htm [3].	Бюджет – це упорядкована і скоординована програма фінансового планування і управління.
Дука Б. Бюджетирование: где «стыкаются» наши финансы // http://www.alter.ru /common/art.htm [6, с.80].	Бюджет – фінансовий план, в якому намічені та бажані показники доходів і видатків за певний період.
Бланк И.А. Словарь справочник финансового менеджмента. – К.: Ника центр, 1998 [8, с.43].	Бюджет – оперативний фінансовий план, що розробляється звичайно у рамках одного року і відображає видатки та надходження засобів з окремих фінансових та інвестиційних проектах.
Ковтун С. Бюджетування на сучасному підприємстві. – Х.: Фактор, 2005. – 340с. [9, с.18].	Бюджет – це фінансовий план, який охоплює всі сторони діяльності підприємства, дозволяючи зіставити доходи і видатки за певний період.
Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. Казначейська справа: Підручник.-2-ге вид. змін й доп.- Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 818с. [10, с.115]	Бюджет – сукупність фінансово-економічних відносин, які складаються у суспільстві у процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування.
Економічний словник мультимедіа «Кирил і Мефодій»	Бюджет – це розпис грошових доходів та видатків держави, установи або організації на певний період, затверджений у законодавчому порядку.

Крім того, в деяких визначеннях пройшло змішування таких понять, як «бюджет» і «бюджетування». За визначенням В.Е.Хруцького [11, с.21], «бюджетування» це, з одного боку, процес складання фінансових планів і кошторисів, а з другого – це управлінська технологія, призначена для розробки і підвищення фінансової обґрунтованості прийняття управлінських рішень.

Отже, поняття «бюджет» асоціюється з розробкою економічної політики в масштабах держави, тобто на макрорівні, на практиці бюджет в основному розглядається у рамках планування некомерційних підприємств, зокрема закладів освіти як кошторис доходів і видатків вищих навчальних закладів. Однак значна частина дослідників розглядає його як передбачуване обчислювання очікуваних доходів і видатків держави, установи за певний період.

Російські економісти [6, 7] дають в основному такі визначення поняття бюджетування:

- це назва методики фінансового планування;
- це процес побудови і виконання бюджету на основі бюджету окремих підрозділів.

Система бюджетування у вищих навчальних закладах виконує три основні функції: планово-аналітичну, контроль, мотиваційну.

Як показує зарубіжний досвід, розробка системи бюджетів може суттєво підвищити ефективність управління фінансами закладів освіти, попереджуючи про нерациональне використання фінансових ресурсів як на стадії планування, так і на стадії контролю за їх використанням.

Фінансування вищих навчальних закладів здійснюється за такими принципами:

- нормативний, коли виділення фінансових коштів здійснюється на основі розрахункових нормативів і залежить таким чином тільки від кількості закладів, чисельності студентів, тощо.

- фінансування за результатами діяльності, коли виділення фінансових коштів здійснюється також на основі нормативів, але з урахуванням певних результатів.

Суть нормативного методу полягає в тому, що кожний навчальний заклад має у розпорядженні певну кількість науково-педагогічного, адміністративного та допоміжного персоналу. Покриття певного рівня видатків на оплату праці та утримання залежить від кількості студентів. Результативність роботи навчального закладу не впливає на обсяги фінансування. Централізоване управління і система фінансування навчальних закладів ґрунтується на стандартних принципах, не враховуючи місцеву ситуацію. Така система стримує ініціативу навчальних закладів, не допускає функціональної гнучкості та не враховує варіації попиту на освіту, а отже, і відповідну потребу в перерозподілі фінансових ресурсів. Нормативне фінансування не пов'язує обсягів фінансових ресурсів з результативністю роботи навчального закладу і таким чином, не здатне керувати та націлювати їх на кращі досягнення.

В Україні практика державного фінансування освіти, хоча і зазнає значної трансформації, однак потребує свого вдосконалення. В основі визначення обсягів фінансування часто лежить принцип «від досягнутого рівня», коли на потреби освіти просто виділяється певна сума з бюджету та основною метою є збереження фінансування на рівні минулих років.

У той час як життєво необхідним є визначення об'єктивних потреб суспільства в освіті. Причому механізм планування і здійснення фінансових видатків свідчить про те, яке значення суспільством надається освіті, яка роль визнається за освітою у забезпеченні суспільного розвитку. В умовах фінансової скрути процес складання бюджету на освіту, відбувається не стільки знизу, скільки зверху.

Сьогодні актуальним залишається питання про дослідження бюджетного фінансування освіти в умовах зміни економічних явищ і

процесів, викликаних реформуванням даної галузі.

Створення сприятливих умов для ефективного розвитку освіти вимагає змін у галузі фінансового управління вищим навчальним закладом, зокрема вираженням сучасних управлінських технологій.

Впровадження сучасних управлінських технологій потребує визначеності економічних понять і категорій, які використовуються у системі обліку, що дозволить забезпечити системний підхід до бюджетування як управлінської технології, яка забезпечує ефективність управління фінансами вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Економічна енциклопедія. – К.: Академія, 2000. – Т.1[8, с.119].
2. Бочаров В.В. Коммерческое бюджетирование. Финансовые ресурсы. Системы управления финансами. Виды бюджетов. – СПб.: Питер, 2003. – С.251.
3. Charles Woeltel: Encyclopedia of Banking Finance // <http://www.Finance/Cussian/2/273.htm>.
4. Бизнес: Оксфордский толковый словарь. – М.: Прогресс – Академия, 1995р. – С.80.
5. Щиборн К.В. Бюджетирование деятельности предприятий России. – М.: Дело и Сервис, 2004 – С.592.
6. Дука Б. Бюджетирование: где «стыкаются» наши финансы // <http://www.alter.ru/common/art//htm>.
7. Колесников С. Бюджетирование // Computer – world. – Россия, 2000. – №4.
8. Бланк И.А. Словарь справочник финансового менеджмента. – К.: Ника центр, 1998. – С.43.
9. Ковтун С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або Як ефективно управляти фінансами. – Х.: Фактор, 2005. – 340 с.
10. Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. Казначейська справа: Підручник.-2-ге вид. змін й доп.- Тернопіль: Карт-бланш, 2006.- 818с.
11. Хруцкий В.Е., Сизова Т.В., Гамаюнов В.В. Настольная книга по постановке финансового планирования. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 400 с.

А.А.Гошовська,
м. Чернівці

Кредитна спілка як джерело залучення позикових коштів у торгівлі

У статті розкрито шляхи залучення коштів у торговій діяльності за рахунок кредитів кредитних спілок, переваги та недоліки порівняно з банківськими кредитами, принципи діяльності спілок та перспективи розвитку. Охарактеризовано основні види та типи кредитів, які надаються кредитною спілкою.

The present article demonstrates ways of financing in the domain of commodity trading based on credits issued by credit unions, pros and cons in comparison with banks, principals of professional activity and perspectives on the route of development.

Рано чи пізно перед підприємством, а особливо, торговельним постає питання розширення обсягів реалізації, збуту, завоювання нової ніші на ринку. Перспективи здійснення такої діяльності вимагають залучення нових інструментів для забезпечення нормального існування підприємства. Якщо на початку своєї діяльності така організаційна